

Ahilik Üzerine Yapılan Bilimsel Çalışmaların Bibliyometrik Analizi

A Bibliometric Analysis of Scientific Studies Conducted on Akhism

ÖZET

Ahilik Teşkilatı işletmecilik tarihinde iyi bir iş ahlakı, dürüst ticaret, nitelikli mesleki eğitim ve kaliteli üretim konusunda önemli görevleri yerine getirmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, Ahilik ile ilgili yapılan bilimsel yayınların bibliyometrik analizini yaparak bu konudaki bilimsel çalışmaların hangi alanlarda yoğunlaştığını, araştırmaların eğilimini, hangi yazarların bu alanda etkili olduğunu ve anahtar kelime analizleriyle Ahilik konusunu en çok hangi kavramlarla birlikte çalışıldığını ortaya koyabilmektir. Ahilik konusunda Scopus veri tabanında yer alan çalışmalar taranmış, elde edilen verilerle analiz gerçekleştirilmiş ve VOSviewer yazılımı ile görselleştirilmiştir. Ayrıca Türkiye'deki Üniversitelerde Ahilikle ilgili hazırlanan ulusal tezler de incelenerek Ahilik konusunun ulusal düzeyde görünürlüğü belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle ulusal boyutta ahilik konusuna son yıllarda belirgin bir ilginin olduğu görülmüştür. Ahilikle ilgili araştırmaların en çok Tarih, İşletme, İlahiyat, Edebiyat, İktisat ve Eğitim alanlarında olduğu, yazarlar arası iş birliğinin çok az olduğu ve yazarların daha çok bağımsız çalışmalar yaptığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahi, Ahilik, Ahilik Teşkilatı, Ahilik Kültürü, Bibliyometrik Analiz.

ABSTRACT

Akhi Organization has fulfilled important duties in the history of business administration in terms of good business ethics, honest trade, qualified vocational education and quality production. The main purpose of this study is to make a bibliometric analysis of scientific publications on Akhism, to reveal in which areas the studies on this subject are concentrated, the trend of the research, which authors are influential in this field, and with which concepts the subject of Akhism is most studied through keyword analysis. Studies on the Akhi order in the Scopus database were scanned, the data obtained was analyzed and visualized with VOSviewer software. In addition, the national theses about Akhism prepared in universities in Turkey were examined and the visibility of the Akhism issue at the national level was tried to be determined. based on the data obtained, it has been observed that there has been a significant interest in the issue of Akhism on a national scale in recent years. It has been determined that most of the research on Akhism is in the fields of History, Business, Theology, Literature, Economics and Education, that there is very little collaboration between authors and that authors mostly carry out independent studies.

Keywords: Akhi, Akhism, Akhi Organization, Akhi Culture, Bibliometric Analysis.

GİRİŞ

Ahilik, Selçuklu devleti ve sonrasında Osmanlı devletinin sosyal, kültürel ve iktisadi hayatına yön veren önemli kurumlar arasında yer almıştır. Ahilik Teşkilatı, işletmecilik tarihinde iş ahlakına sahip olma, dürüst ticaret, kaliteli üretim, nitelikli mesleki eğitim, toplumun refahını artırma ve iyi bir insan olma konusunda önemli görevleri yerine getirmiştir.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde Ahilik, kökleri eski Türk törelerine dayanan ve Anadolu'da yüksek bir gelişim gösteren esnaf, zanaatçı, çiftçi vb. bütün çalışma kollarını içine alan ocak olarak tanımlanmıştır. Ahi ise ahilik ocağından olan kimse, kardeş ve cömert olarak ifade edilmiştir. Ahilik sadece üretim ve ticarete değil yaşamın tüm alanlarında dürüst ve ahlaklı olmayı öğütleyen ve özünü İslam dininden alan bir yaşam tarzıdır.

Türk tarihinde bu kadar önemli roller üstlenmiş Ahilik sistemiyle ilgili yapılan çalışmalar ilgi uyandırmış ve bibliyometrik analizi yapılarak, bilimsel çalışmalar bu açıdan analiz edilmek istenmiştir. Bibliyometrik analizlerle veri tabanlarındaki makalelerin yazarları, dergileri, yayın tarihleri, anahtar kelimeleri, atıfları gibi nitelikleri itibarıyla bağlantılar ve aralarındaki ilişkiler tespit edilmektedir. Bilimsel yayınlar düzenli olarak diğer bilimsel çalışmalar için referanslar içerir ve bağlantı ağları analiz edilerek bu konuda araştırma yapılmasının altında yatan anlamlı özellikleri belirlenip, gelecekteki araştırmalara yön verilmeye çalışılır.

Bibliyometrik analizlerin farklı disiplinlerde kullanımı giderek artmaktadır. Bibliyometrik analizler bilimsel yayınlara ilişkin; geçmişten günümüze kadar bir kavramın nasıl değişim gösterdiğini ortaya koymak, öne çıkan

Hasan Dağlar¹

How to Cite This Article

Dağlar, H. (2023). "Ahilik Üzerine Yapılan Bilimsel Çalışmaların Bibliyometrik Analizi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:116; pp:8851-8859. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.72582>

Arrival: 21 August 2023

Published: 25 October 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çankırı, Türkiye. ORCID: 0000-0002-6903-8141

konuları belirlemek, ülkeler arası karşılaştırmalar yapmak, ortak yazarlık ve diğer ilişkileri ortaya çıkarmak gibi amaçlarla yapılabilmektedir (Aykanat ve Yıldız, 2016: 97).

Bibliyometrik analiz, yayınları, yazarları veya dergileri güvenilir bir şekilde birbirine bağlayabilir. Böylece araştırmaların yönelimlerini belirler ve araştırmacının kararına bağlı olarak yayınlanmış araştırmaların haritalarını üretir ancak bulguları yorumlamak için alan bilgisi gerekir. Bibliyometrik yöntemler, kapsamlı bir okuma ve sentezin yerini tutamaz (Zupic ve Cater, 2015: 467).

Bu çalışmanın temel amacı, Ahilikle ilgili yapılan bilimsel yayınların bibliyometrik analizini yaparak bu konudaki çalışmaların hangi alanlarda yoğunlaştığını, araştırmaların eğilimini, hangi yazarların bu alanda etkili olduğunu ve anahtar kelime analizleriyle Ahilik konusunun en çok hangi kavramlarla birlikte çalışıldığını ortaya koyabilmektir. Ayrıca Türkiye'deki Üniversitelerde Ahilikle ilgili hazırlanan ulusal tezler de incelenerek Ahilik konusunun ulusal düzeyde görünürlüğü ve bu konuda hangi alanlarda akademik çalışmalar yapıldığı belirlenmeye çalışılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Ahilik ve Ahilik Teşkilatı

Ahilik; Anadolu Selçukluları devrinde kurulmuş, Türk sanat ve ticaret ahlakının oluşmasında, Türk Kültürü ve Medeniyetinin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında, sosyal, siyasi ve iktisadi açıdan çok önemli hizmetler görmüş olan bir teşkilattır. Bu teşkilatın mensuplarına Arapça kardeşim demek olan "Ahi" diye hitap ettikleri ve Ahilerin mesleğine veya Ahilerden meydana gelen kuruma da "Ahilik" adı verildiği kabul edilmektedir. Ahilik, Anadolu'da sınai ve ticari bir mahiyet elde etmiş, bu kuruluşun mensuplarının işyeri ve atölyelerinde mesleki eğitim ve öğretimin de verildiği bir teşkilat olma özelliği kazanmıştır (Bayram, 1991: 1-6).

Ahilik teşkilatının kurucusu Ahi Evren olup, künyesi Şeyh Nasirüd-din Mahmud'dur. Ahi Evren aslen Azerbaycan'ın Hoy kentinden olup, 13. yüzyılda Anadolu'ya gelerek Kayseri'ye yerleşmiş, dericilik atölyesi açmış ve ilk olarak Ahilik teşkilatını burada kurmuştur. Ahi Evren daha sonra Konya ve Kırşehir'e geçerek Ahilik sisteminin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Ahi Evren eserlerinde, ilmi çeşitli sanat dallarında uygulama ve toplumu bundan yararlandırma ülküsünü vermeye çalışmış ve toplumun refah ve saadeti için tüm sanat kollarının yaşatılmasının gerekli olduğunu savunmuştur (Hacıgökmen, 2016: 19-26).

Ahilik törelerini ve törenlerini teşkilata girişlerini düzenleyen, esnaf ve sanatkâr kurullarını içine alan eserlere fütüvvetname denilmektedir. Fütüvvetnameler, Ahilerin zaviyelerde uydukları ve uyguladıkları tüzük veya yönetmelik niteliğindedir. O çağlarda din kuralları, toplum hayatının temelini teşkil ettiğinden, bu eserlerde İslami terbiye ön planda yer almaktaydı. Fütüvvetnamelerdeki ortak ilkelerden bazıları; iyi huylu olmak, Tanrı buyruklarına uymak ve yasaklarından sakınmak, iyilik sever ve cömert olmak, hile yapmamak, yalan söylememek, iftira etmemek ve haksızlığa karşı koymak olarak sıralanmaktadır (Çağatay, 1981: 14-178).

Ahi doğruluk ve dürüstlüğünden emin olunan kişidir. Müşteriyi kandırmayan, eksik tartmayan, hakkı olmayana uzanmayan, yalan söylemeyen, hile yapmayan, yoksula, yetime zorda kalana yardım eden kimsedir. Doğruluk ahilik teşkilatının temeli olup, doğruluktan asla taviz verilmemiş, aksi davranışlar cezalandırılmıştır. Ahilikte tüketiciyi aldatmak, kalitesi bozuk mal üretmek, yüksek fiyatla mal satmak en büyük suçlardan sayılmış ve cezası birlikten çıkarmaya kadar gitmiştir. Ahilikte konulan kurallara uymayanlar suçlarına göre cezalara çarptırılmış ve bunlara da "yolsuz" denmiştir. Yolsuz hammaddeyi piyasadan alamaz, ürettiği malı da kimseye satamaz ve toplumdan dışlanırdı (Doğan, 2006:145).

Ahilik teşkilatının temel ahlaki ilkeleri; cömertlik, dünyaya düşkün olmamak, nefsinin esiri olmamak, ibadete düşkünlük, edep, haya, nefsinin esiri olmamak, iyiliği tavsiye edip kötülükten men etmek, helal kazanç sahibi olmak, sabırlı olmak, sır tutmak, sadakat, güler yüzlü olmak, affedici olmak, doğru, dürüst ve iyi bir insan olmak olarak ifade edilmektedir. Sözünde durmamak, haset, kin, büyülenmek, iki yüzlü olmak, koğuculuk, hırsızlık, dedikodu, cimrilik, emanete hıyanet etmek, zina yapmak ve yalan söylemek gibi kötü davranışlardan kaçınılması öğütlenirdi (Ceylan, 2013: 69).

Ahilik sisteminde eğitime büyük önem verilmiş, insana sadece mesleki eğitim değil, İslami esaslara göre dini, ahlaki ve sosyal bilgiler de birlikte ücretsiz olarak verilmiştir. Eğitim hayatı boyunca süren bir faaliyet olarak ele alınmıştır. Mesleki eğitim iş başında kalfalar ve ustalar tarafından çıraklara disiplinli bir şekilde verilmiş, meslek ahlakına sahip nitelikli sanatkâr ve meslek erbabı yetiştirilmeye çalışılmıştır (Ekinci, 1993: 85).

Ahilik teşkilatında esnaf ve sanatkarların belirlenen standartlara uygun mal ve hizmet üretmeleri, mal ve hizmet kalitesinin yüksek tutulması, standartların korunması, fiyatların istikrarı, hilenin önlenmesi, üretim ve tüketim dengesinin sağlanması, işçi ve sanatkarların haklarının gözetilmesi, malın stokçular eline düşmesinin önlenmesi ve ticari ahlakın muhafazası Ahi Birliklerinin vazifeleri arasındaydı. Esnaf ve sanatkarların ürettikleri mal ve

hizmetler sıkı bir kontrole tabi tutulur, kurallara uymayanlar cezalandırılır ve haksızlığa fırsat verilmezdi (Çalışkan ve İkiz, 1993: 79).

Ahilikte ekonomik, sosyal ve kültürel hayat birlikte ele alınmıştır. Ahilikte yalnızca mesleki bilgilere değil, aynı zamanda toplum hayatıyla ilgili dini ve ahlaki bilgilere de yer verilmiştir. Ahilikte temel iş ahlaki ilkeleri; standartlara uygun kaliteli mal ve hizmet üretmek, doğru ve dürüst olmak, eksik ölçmemek, noksan tartmamak, bozuk terazi kullanmamak, malına değerinden fazla fiyat istememek, aşırı kazanç peşinde koşmamak ve kanaatkâr olmaktır. Ahilikte kişinin hem günlük hayatında iyi ve güzel ahlaklı olması hem de üretim ve ticaret işlerinde iş ve meslek ahlaki ilkelerine uygun davranan doğru ve dürüst bir esnaf ve sanatkâr olması hedeflenmiştir (Dağlar, 2022: 74).

Bibliyometrik Analiz

Bibliyometrik analiz mevcut bilgi tabanını etkili bir şekilde kullanmak, geçmiş araştırma bulgularını anlamak ve organize etmek, bilimin, bilim insanlarının veya bilimsel etkinliğin istatistiksel ölçümüne dayalı sistematik, şeffaf ve yeniden üretilebilir bir gözden geçirme sürecidir. Bibliyometrik analiz, yeni bilgilerin kavramsal gelişmelerin ve verilerin büyük bir bilgi kütesine dayalı yapılandırılmış bir analiz sağlayarak, zaman içindeki eğilimleri, araştırılan temaları ortaya çıkarmak, disiplinlerin sınırlarındaki kaymaları belirlemek, en çok üretken akademisyenler ve kurumlar yoluyla mevcut araştırmaların büyük resmini sunar (Aria ve Cuccurullo, 2017: 961).

Bibliyometrik analiz, genel olarak yayımlanan bilimsel makalelerin bibliyografik verilerinin istatistiksel analizine odaklanır. Genellikle bir makalenin ön sayfasında makalenin başlığı, özeti, yazarı veya yazarları, yazarın adresi, kurumu, e-posta adresi, makalenin yayımlandığı derginin adı, cilt ve sayı numarası, yayın tarihi, bilgi erişimi için yazar tarafından konulan anahtar kelimeler ve makalenin son sayfasında diğer makalelere veya makale benzeri belgelere yapılan atıfların bir listesi vardır. Bibliyometrik analizin en önemli ilgi sahası makale, dergi, yazar ve organizasyondur. Bunlarla ilgili yazarlık, yayın, üyelik, referans/atıf konusunda bağlantılar ve belirlenen ilişkiler ortaya çıkarılır (Mallig, 2010: 568).

Bibliyometrik analiz, alanın geleceğine yön vermek için geçmişini incelemek, performansı tanımlamak ve incelenen konunun literatürünün bilim haritaları için kullanılır. Burada performans, araştırma alanındaki veri setindeki yayınların ölçülmesini ve genel sınıflandırmasını ifade ederken, bilim haritaları ise entelektüel ve kavramsal yapıları ortaya koyar. Bibliyometrik analiz yöntemi, incelenen konu veya kavramla ilgili literatürün bütüncül bir resmini ortaya koyar. Bu şekilde geçmiş ve gelecek araştırmalar arasındaki bağlantı sağlanır, araştırma temalarının net analitik odağı belirtilir ve alanın gelecekteki araştırmalarına yön verir (Öztürk ve Dil, 2022: 196).

Ahilikle İlgili Yapılan Bibliyometrik Analiz Çalışmaları

Ahilik konusunda daha önce yapılan iki bibliyometrik analiz çalışmasına rastlanmıştır. Bunlardan bir tanesi Ahilik ve fütüvvet üzerine yapılan bibliyometrik analizdir. Bu çalışma, Web of Science (WoS) veri tabanında Ahilik ve fütüvvet üzerine yapılan arama sonucu ulaşılan 22 makaleyi bibliyometrik açıdan analiz eden çalışmadır. Bu çalışmada; yazar iş birliği, ülkeler arası iş birliği, anahtar kelime yoğunlukları ve yayınların ortak atıf yazar ilişkisi açısından analiz yapılmıştır (Bal ve Yılmaz, 2022: 317).

Ahilikle ilgili yapılan diğer bibliyometrik analiz çalışmasında ise, Türkiye’de yapılan Uluslararası Ahilik Sempozyumlarında sunulan 235 bildiri betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılarak bildiriler üzerinden bibliyometrik analiz yapılmış ve değerlendirilmiştir (Erbaşı ve Hakses, 2019: 108).

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu araştırmada bibliyometrik analiz araştırma tekniği kullanılmış, Scopus veri tabanındaki ahilikle ilgili çalışmalar sistematik açıdan analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Ahilikle ilgili çalışma yapan yazarlar ve yazar iş birliği, Ahilik yazınının nasıl değişim ve gelişim gösterdiği, yıllar itibarıyla Ahilikle ilgili yayınlardaki değişimler, diğer kavramlarla olan ilişkileri, bibliyometrik analiz yöntemiyle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu kapsamda Türkiye’de Üniversitelerde Ahilikle ilgili çalışmalardaki gelişmeleri belirlemek için YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki kayıtlı ve izinli tezler de incelenmiştir.

Bibliyometrik tekniklerin temel amacı, belirli bir bilimsel alandaki ana konuların veya ana araştırma alanlarının neler olduğu, bu konuların veya bu alanların birbiriyle nasıl ilişkili olduğu ve belirli bir bilimsel alanın zaman içinde nasıl gelişme gösterdiğini belirleyebilmektir. Bunun için haritalama ve kümeleme teknikleri genellikle bir arada kullanılarak birbirlerini tamamlar ve bir ağın yapısı hakkında ayrıntılı bilgi sağlanır (Waltman vd. 2010: 629).

Bu kapsamda araştırma soruları şu şekildedir:

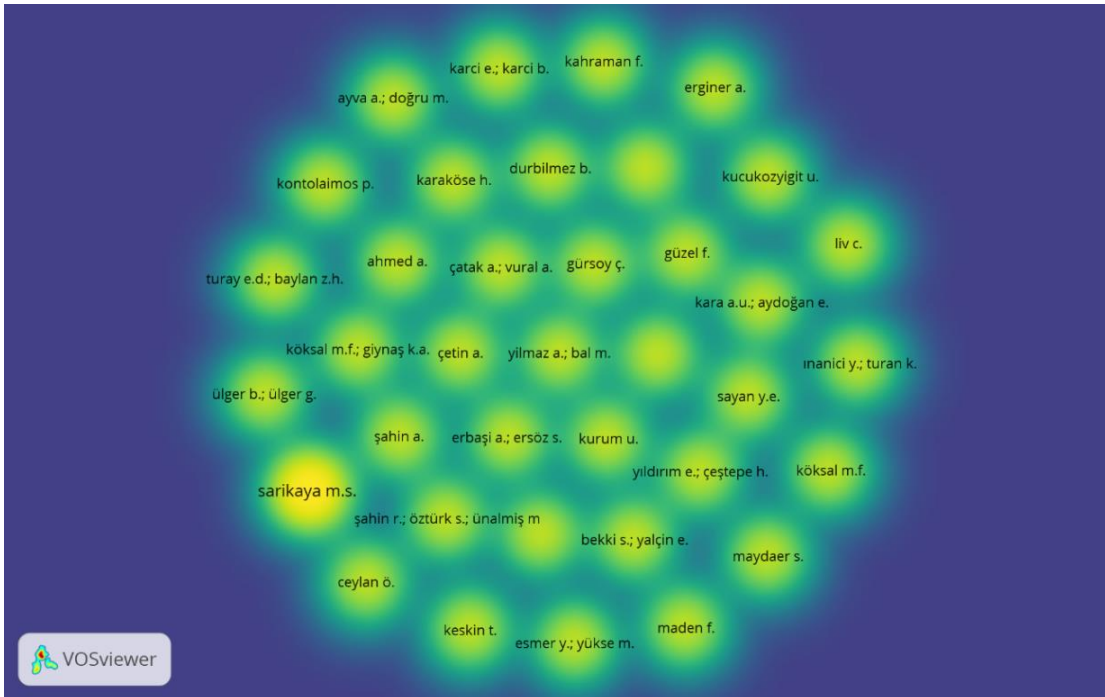
- ✓ Ahilikle ilgili Scopus veri tabanında yayımlanan çalışmalar nelerdir?
- ✓ Ahilikle ilgili en verimli yazarlar kimlerdir?
- ✓ Ahilikle ilgili makalelerin çok yazarlık durumu nedir?
- ✓ Yayımlanan makalelerin anahtar kelimeleri dikkate alınarak kümelenmeleri nasıldır?
- ✓ Yayımlanan makalelerin, alan/bölüm dağılımları nasıldır?
- ✓ Ahilikle ilgili çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
- ✓ Türkiye’de Üniversitelerde Ahilikle ilgili hazırlanan tezlerin alanları ve konuları nelerdir?

Araştırma Sürecinin Aşamaları

- ✓ Aşama: Ölçütlerin ve çalışmaların belirlenmesi; Araştırma verileri Scopus veri kaynağından elde edilmiştir. Ahilikle ilgili çalışmalara ulaşmak için Scopus veri tabanında ahilik, akhi, akhizm, akhi organisations, akhi, akhizm anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Ayrıca Türkiye’deki Üniversitelerde Ahilikle ilgili hazırlanan tezlerin YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki kayıtlı ve izinli olanları taranmış, yıllar ve konular itibariyle inceleme yapılmıştır.
- ✓ Aşama: Veri düzenleme; Ahilik konusunda Scopus veri tabanında ahilikle ilgili 38 çalışmaya rastlanmıştır ve bu çalışmaların büyük çoğunluğunun makalelerden oluştuğu görülmüştür. Türkiye’deki Üniversitelerde Ahilikle ilgili hazırlanan tezlerin YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki kayıtlı ve izinli olanlarının taranması sonucunda konuyla ilgili 88 tez çalışmasına rastlanmıştır ve bunlar incelenmiştir. Bununla birlikte bu çalışmada bu kavramlar, herhangi bir konu ile ilişkilendirilmeden ele alınmıştır.
- ✓ Aşama: Verilerin analizi; Ahilik kavramının gelişiminin anlaşılmasında bibliyometrik analiz yöntemi ve bilimsel haritalama yönteminden faydalanılmıştır. Bilimsel yayınların anahtar sözcükleri üzerinden ahilik alanında öne çıkan kavramlar ve çalışma alanları ve bu anahtar sözcüklere göre öne çıkan temalar tespit edilmeye çalışılmıştır. Scopus veri tabanında ahilikle ilgili elde edilen yayınlarla analiz gerçekleştirilmiş ve VOSviewer yazılımı ile görselleştirilmiştir.

Ahilikle İlgili Çalışmaların Yazar İşbirliğine İlişkin Bulgular

Ahilikle ilgili veri setindeki 38 çalışma 57 yazar tarafından yayımlanmıştır. Bunlardan 22 tanesi tek yazar, 14 tanesi ikili yazar, bir tanesi de üçlü ve bir tanesi de dördü yazar tarafından yapılmıştır. Bu yayınlarda yazarlar arasında iş birliğinin çok az olduğu Şekil 1’de görülmektedir.

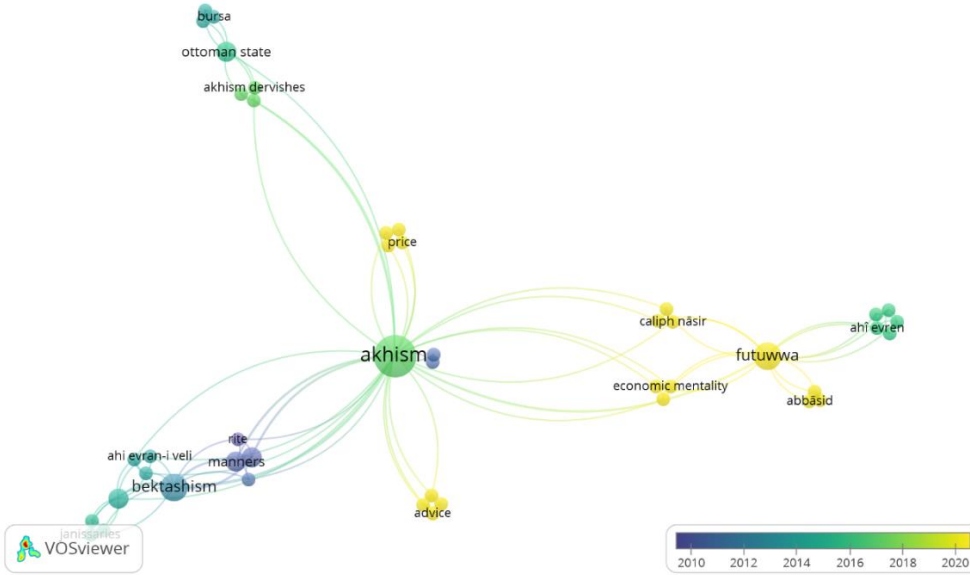
Şekil 1: Yazarlar Arası İş Birliği Ağı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 1’deki yazarlar arası iş birliği ağını elde etmek amacıyla, yazarlar arası tüm bağlantılar dahil edilmiş ve yazarların en az bir çalışması olması tercih edilmiştir. Yazarlar arası iş birliği ağına baktığımızda, çok dağınık bir harita ortaya çıkmış ve yazarlar arasında fazla bir iş birliği olmadığı belirlenmiştir. Veri analizi sonucunda çok dağınık olarak 34 küme oluşmuş ve yazarların tekli veya ikili olarak bağımsız çalışmada buldukları ve aralarında fazla bir iş birliği olmadığı tespit edilmiştir.

Ahilikle İlgili Çalışmaların Anahtar Kelime Analizine İlişkin Bulgular

Ahilikle ilgili çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeler ve ortak anahtar kelime ağı Şekil 2’de gösterilmektedir. İncelenen çalışmalarda en az bir kelimenin ortak olması tercih edilmiş ve bu ön şartla ilişki ağı oluşturulmuştur.

Şekil 2: Ortak Anahtar Kelime Ağı

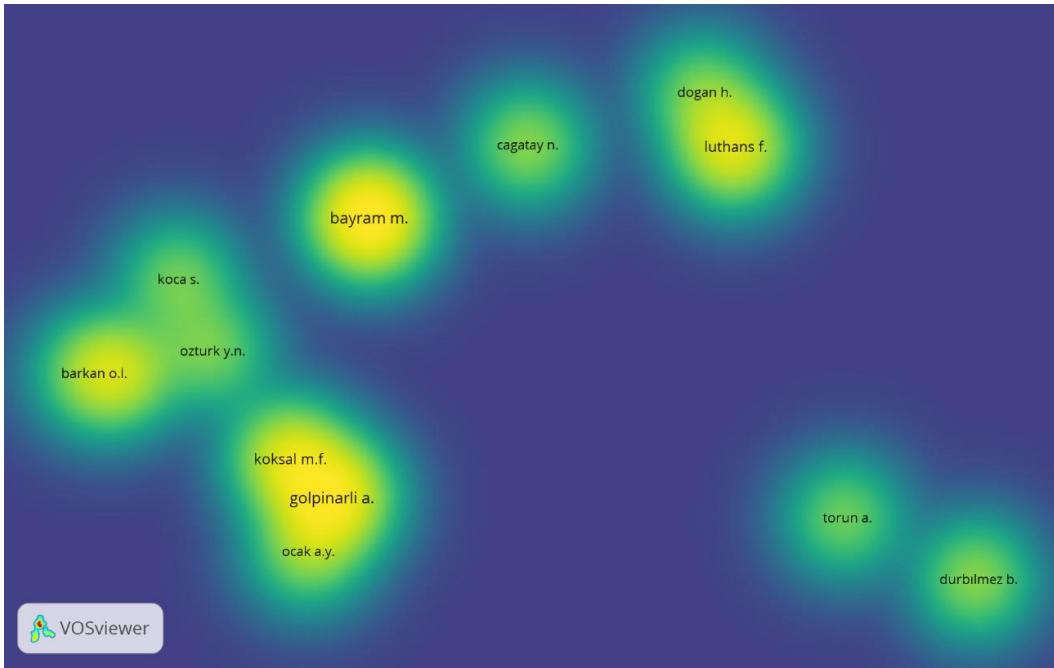
Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 2’de görüldüğü gibi ortak anahtar kelime ağı ilişkisi sonucunda 14 küme belirlenmiş ve tüm kümeler arasında bir ilişki ağı bulunmuştur. Bu kümelerin merkez konumundaki anahtar kelime olarak akhism (ahilik) kelimesi gelmektedir. Diğer kümelerin tamamı Ahilik kümesiyle bağlantılıdır. Özellikle son yıllarda daha çok yoğunlaşan anahtar kelime futuwwa (fütüvvet) etrafında bir kümelenme vardır. Ahilik törelerini ve törenlerini teşkilata girişlerini düzenleyen, esnaf ve sanatkâr kurullarını içine alan eserlere fütüvvetname denilmektedir. Merkezinde fütüvvetin olduğu ve bununla bağlantılı diğer anahtar kelime kümelerini Ahi Evren, Halife Nasır, Abbasiler, economic mentality (ekonomik zihniyet) oluşturmaktadır.

Merkezdeki Ahilik kümesine bağlı diğer kümeler advice (tavsiye, öğüt) ve price (fiyat) tır. Ahilikle ilgili diğer kümelenme, ottoman state (Osmanlı Devleti), Bursa ve akhism dervishes (ahilik dervişleri) anahtar kelimelerinden oluşmaktadır. En eski çalışmalar Ahi Evran-i Veli, bektashism (Bektaşilik), manners (töreler), janissaries (yeniçeriler) ve rite (dini tören) kelimelerinden oluşmaktadır.

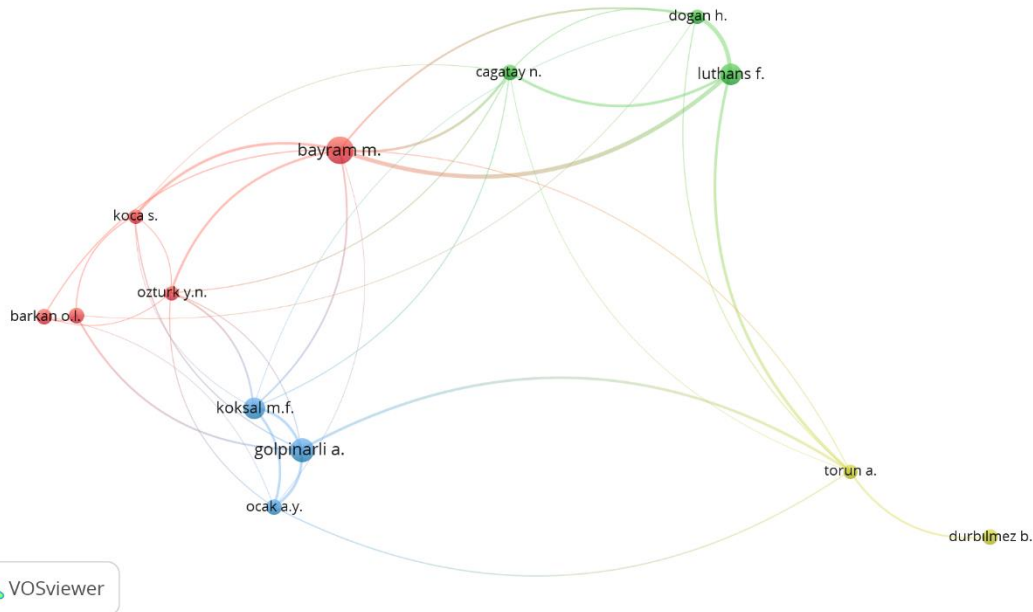
Ahilikle İlgili Yayınların Ortak Atıf Ağına İlişkin Bulgular

Ahilikle ilgili analiz edilen yayınların en çok atıf yaptığı yazarlar ve eserleri tespit edilmiştir.

Şekil 2a: Yayınlar Atıf Yapılan Yazarlara İlişkin Bulgular

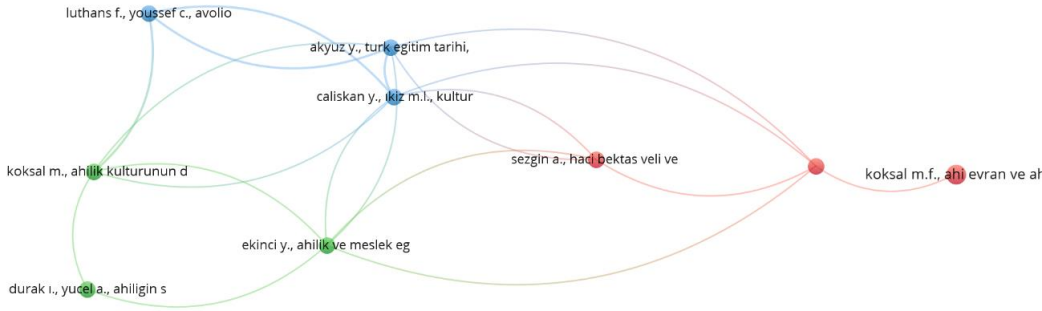
Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 2b: Yayınlar Atıf Yapılan Yazarlara İlişkin Ağ Haritası

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Ahilikle ilgili yayınlarda en çok atıf yapılan yazarlar Şekil 2'de gösterilmektedir. Atıf yapılan yazarlar 12 küme oluşturmuş ve Mikail Bayram, M. Fatih Köksal, Abdülbaki Gölpinarlı, Hulusi Doğan ve Neşet Çığatay isimli yazarlar ön plana çıkmıştır.

Şekil 3: Yayınlarda Atıf Yapılan Yazarların Çalışmalarına İlişkin Bulgular
Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

İncelenen yayınlarda en çok atıf yapılan çalışmalar ve yazarlarına ilişkin haritalama Şekil 3’de görülmektedir. Yayınlarda atıf yapılan yazarların çalışmaları 8 kümede toplanmıştır. Bunlar; M. Fatih Köksal’ın Ahilik Kültürü ve Ahi Evren ile ilgili çalışmaları, İbrahim Durak ve Atila Yücel’in Ahiliğin sosyo-ekonomik etkileri ve günümüze yansımaları isimli çalışmaları, Yusuf Ekinci’nin Ahilik ve meslek eğitimi isimli çalışması, Luthans F., Youssef C. ve Avolio B. nin Psikolojik sermaye insan rekabet gücünü geliştirmek isimli çalışmaları, Yahya Akyüz’ün Türk eğitim tarihi çalışması, Abdülkadir Sezgin’in Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik çalışması, Yaşar Çalışkan ve M. Lütfi İkiz’in Kültür San'at ve Medeniyetimizde Ahilik çalışmalarından oluşmaktadır.

Ahilikle İlgili İncelenen Çalışmaların Yayın Yılları

Tablo 1: Ahilikle İlgili Çalışmaların Yayın Yılları ve Sayıları

2023	1	2019	2	2015	1	2010	1
2022	10	2018	2	2014	3	2009	3
2021	1	2017	3	2012	2	2008	1
2020	2	2016	3	2011	2	2005	1

Tablo 1’de görüldüğü gibi Scopus veri tabanındaki Ahilikle ilgili çalışmaların yıllar içindeki gelişimi incelendiğinde, en çok çalışmanın 2022 yılında yapıldığı ve yayınlanan 10 çalışmayla dikkat çektiği, diğer yıllarda üç ve altında daha az yayın yapıldığı belirlenmiştir.

Türkiye’de Üniversitelerde Ahilikle İlgili Hazırlanan Tezler

Türkiye’de Üniversitelerde Ahilikle ilgili yapılan akademik çalışmalardaki gelişmeleri belirlemek için YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki kayıtlı ve izinli tezler üzerinde ahilik, ahi, akhı, akhism kelimeleriyle tarama yapılmıştır. Hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezleri hazırlandıkları bölümler ve yıllar itibarıyla ele alınarak konuya olan ilgi belirlenmeye çalışılmıştır.

YÖK ulusal Tez Merkezi’nde Ahilikle ilgili kayıtlı ve erişime açık toplam 88 tez bulunmuştur. Bu tezlerden 75’i yüksek lisans, 11’i doktora ve 2’si sanatta yeterlilik tezlerinden oluşmaktadır.

Tablo 2: Ahilikle İlgili Tezlerin Yayın Yılları ve Sayıları

2023	2	2015	1	2005	2	1994	1
2022	7	2014	2	2004	1	1991	1
2021	5	2013	2	2003	4	1990	3
2020	5	2011	1	2002	3	1987	2
2019	7	2010	2	2001	1	1986	1
2018	9	2008	1	1998	1		
2017	8	2007	3	1996	2		
2016	7	2006	2	1995	2	Toplam	88

Tablo 2’de görüldüğü gibi Ahilikle ilgili en çok tez 2018 yılında kabul edilmiştir. Üniversitelerde 2016 yılından itibaren Ahilikle ilgili tez çalışmalarında dikkat çekici bir artış olduğu görülmekte, bu da Üniversitelerde Ahilik konusuna olan ilginin arttığını göstermektedir.

Tablo 3: Ahilikle İlgili Tezlerin İlgili Olduğu Konular ve Sayıları

Tarih	18	Ekonomi	5	Siyasal Bilimler	1
İşletme	14	Kamu Yönetimi	3	Sosyal Hizmetler	1
Eğitim ve Öğretim	9	Halk Bilimi	2	Turizm	1
Din	7	Felsefe	2	Spor	1
Türk Dili ve Edebiyatı	6	Sahne ve Görüntü Sanatları	2	Halkla İlişkiler	1
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	6	Sanat Tarihi	1	Doğu Dilleri ve Edebiyatı	1
Sosyoloji	6	Hukuk	1	Toplam	88

Tablo 3’de görüldüğü gibi Türkiye’deki Üniversitelerde Ahilikle ilgili hazırlanan tezlerin en çok Tarih konusunda olduğu, bunu İşletme, Eğitim ve Öğretim, Din, Türk Dili ve Edebiyatı, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Sosyoloji ve Ekonomi konularıyla ilgili olduğu belirlenmiştir.

Ahilikle ilgili hazırlanan tezlerden İşletme konusunda olanlar 14 tez ile ikinci sıradadır. Ahilikle ilgili işletme konusunda hazırlanan tezlerin önemli bir bölümünün; Ahilikteki iş ve meslek ahlakını, yönetsel etiği, işletmecilik kurallarını, örgüt kültürünü, Ahi felsefesini, Ahilik değerlerini ve günümüzde uygulanabilirliğini inceledikleri görülmüştür.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma sonucunda Scopus veri tabanında en çok yayının 10 yayımla 2022 yılında yapıldığı, yayınların 22 adet gibi büyük çoğunluğunun Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi’nde yayınlandığı belirlenmiştir. En çok yayın yapan yazarın M. Fatih Köksal isimli yazar olduğu ve bu yazarın yayınlarının en çok atıf aldığı bulunmuştur.

Anahtar kelime analizleriyle Ahilik konusunun en çok ahilik ve fütüvvet kavramlarıyla birlikte çalışılmış olduğu belirlenmiştir. Ahilik anahtar kelimesinin merkezde yer aldığı ve buna bağlı olarak Ahi Evren, Osmanlı devleti, Töreler, Bektaşilik, dini törenler, fiyat ve ögütlerle ilgili kümeler oluştuğu bulunmuştur.

Sosyal bilimlerde Ahilik ile ilgili araştırmaların en çok Tarih, İlahiyat, Edebiyat, İşletme, İktisat ve Eğitim alanlarında olduğu görülmektedir. Bir esnaf ve sanatkâr teşkilatı olarak işletmecilik tarihinde önemli görevleri yerine getiren Ahilikle ilgili, işletme ve yönetim alanında yayınların azlığı dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada çalışmalarına en çok atıf yapılan yazarların Mikail Bayram, M. Fatih Köksal, Abdülbaki Gölpinarlı, Hulusi Doğan ve Neşet Çağatay isimli yazarlar olduğu belirlenmiştir. En çok atıf alan yazarlar; M. Fatih Köksal, Aysun Erginer, Billur Ülger ve Gürdal Ülger isimli yazarlar ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de Üniversitelerde Ahilikle ilgili YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki kayıtlı ve izinli toplam 88 yüksek lisans ve doktora tezine rastlanmıştır. Üniversitelerde Ahilikle ilgili tez çalışmalarında 2016 yılından itibaren belirgin bir artış olduğu görülmüştür. Ahilikle ilgili tezlerin en çok Tarih ve İşletme konusunda yapıldığı belirlenmiştir.

Bu çalışmanın en önemli kısıtı, Ahilikle ilgili Scopus veri tabanındaki verilerle ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki kayıtlı ve izinli tezlerle sınırlı olmasıdır. WoS veri tabanı üzerinde daha önce Ahilik ve fütüvvet ile ilgili bir bibliyometrik analiz çalışması yapıldığından bu veri tabanı kapsam dışında bırakılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı, tarihi süreçte iyi insan olma, iş ahlakı, kaliteli üretim, dürüst ticaret ve ahlaki kurallara uyma konularında önemli görevler üstlenen Ahilikle ilgili yapılan bilimsel yayınların bibliyometrik analizini yapmaktır. Ahilik konusundaki çalışmaların hangi alanlarda yoğunlaştığını, araştırmaların eğilimini, hangi yazarların bu alanda etkili olduğunu ve anahtar kelime analizleriyle Ahilik konusunun en çok hangi kavramlarla birlikte çalışıldığını, işletme ve yönetim açısından yapılan çalışmaların durumunu ortaya koyabilmek amaçlanmıştır. Ahilik kavramı, herhangi bir konu ile ilişkilendirilmeden ele alınmıştır.

Bu çalışmada, Ahilikle ilgili yayınların son yıllarda artış gösterdiği ve özellikle 2022 yılında 10 yayının yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak Ahilik ve fütüvvet ile ilgili WoS veri tabanı üzerinden yapılan başka bir bibliyometrik analiz çalışmasında; ilgili yayınların yazarlar arası iş birliği ağına yönelik bulgularına göre konunun güncelliğini yitirdiği, bu alanda yapılan çalışmaların çok azında disiplinler arası bir anlayış olduğu, ahilik ve fütüvvet ile ilgili yapılan çalışmaların, uluslararası indekslerde taranan dergilerde son yıllarda görünürlüğünün düştüğü bulunmuştur (Yılmaz ve Bal, 2022: 325). Türkiye’deki Üniversitelerde Ahilikle ilgili tez çalışmalarında 2016 yılından itibaren

fark edilen bir artış olduğu, ayrıca bu çalışmada incelenen Scopus veri tabanında ahilikle ilgili yayınların son yıllarda artış göstermesi bulgusu, ilgili araştırma sonuçlarından farklılaşmakta ve son yıllarda ahilik konusuna belirgin bir ilginin olduğu görülmektedir.

“Uluslararası Ahilik Sempozyumlarının Bibliyometrik Analizi” isimli başka bir çalışmada; ahilik konusunda disiplinler arası çalışmaların çok az olduğu, yazarların daha çok bireysel çalışmalar yaptığı, sunulan bildirilerin en çok Tarih, İlahiyat, Edebiyat, İşletme ve Eğitim alanlarında olduğu bulunmuştur. Özellikle bir esnaf ve sanatkâr örgütlenmesi olan Ahilik konusuna işletme ve iktisatçıların çok fazla ilgi göstermediği tespiti yapılmıştır (Erbaşı ve Hakses, 2018:115). Bu çalışmada da ahilikle ilgili araştırmaların en çok Tarih, İşletme, İlahiyat, Edebiyat, İktisat ve Eğitim alanlarında olduğu, yazarlar arası iş birliğinin çok az olduğu ve yazarların daha çok bağımsız çalışmalar yaptığı bulgusu, ilgili araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Esnaf ve sanatkâr örgütlenmesi olarak tarihte önemli roller oynayan Ahilik teşkilatı hakkında yayınların sınırlı olduğu görülmüştür. Ahilik sistemi konusunda işletme ve yönetim açısından daha çok derinlemesine araştırmalar yapılması önerilmektedir. Türkiye’deki Üniversitelerde Ahilikle ilgili tez çalışmalarında 2016 yılından itibaren belirgin bir artış olmasına rağmen, Ahilik kurumu hakkında özellikle işletme, yönetim ve organizasyon dallarında daha fazla tez çalışması yapılması tavsiye edilmektedir.

Bu çalışmada ahilikle ilgili kavramlar, herhangi bir konu ile ilişkilendirilmeden ele alınmıştır. Bu kavramların daha özel alanlarla ilişkisini ortaya koyabilmek ve ulusal düzeyde görünürlüğünü belirlemek için de Ulakbim Tr Dizin üzerinden bibliyometrik analiz yapılması önerilmektedir. Bu çalışmanın ahilik ile ilgili çalışmaların genel eğilimini belirlemek ve bundan sonra yapılacak araştırmalara yol gösterebilmek açısından alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aria, M., & Cuccurullo, C., (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis, *Journal of Informetrics*, 11, 959-975.
- Aykanat., Z., & Yıldız, T., (2016). İşletme yazınındaki girişimcilik çalışmalarının gelişiminin bibliyometrik analiz ve bilimsel haritalama yöntemleriyle incelenmesi, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 1, 96-105.
- Bayram, M., (1991). Ahi Evren ve Ahi teşkilatının kuruluşu, *Damla Matbaacılık*, Konya.
- Ceylan, K., (2013). Ahilik Türk İslam medeniyetinde dünyevi ve uhrevi bir sistem, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kültür Yayınları, No:1, Ankara.
- Çağatay, N., (1981). Bir Türk kurumu olan Ahilik, *Selçuk Üniversitesi Basımevi*, Konya.
- Çalışkan, Y., & İkiz, M. L. (1993). Kültür sanat ve medeniyetimizde ahilik, *Kültür Bakanlığı Yayınları*, No:193, Ankara.
- Dağlar, H., (2022). Ahilik ve yaran kültürü, (Editör: Hasan Dağlar), *Hiper Yayın*, İstanbul.
- Doğan, H., (2006). Ahilik ve örtülü bilgi, *Ekin Kitabevi*, Bursa.
- Ekinci, Y., (1993). Ahilik, 4. Baskı, *Sistem Ofset*, Ankara.
- Erbaşı, A., & Hakses, H. (2019). Uluslararası Ahilik sempozyumlarının bibliyometrik analizi, V. Uluslararası Ahilik Sempozyumu 03-05 Ekim 2019, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Yayın No: 003*, Kırşehir.
- Hacıgökmen, M. A. (2016). Ahilik ve meslek ahlakı, (Editör: Ö. Akdağ ve M. Kurtuluş), *KTO Karatay Üniversitesi Yayınları*, Konya.
- Mallig., N. (2010). A relational database for bibliometric analysis, *Journal of Informetrics*, 4, 564-580.
- Öztürk, O., & Dil, E., (2022). Bibliometric Analysis of Organizational Ecology Theory (OET): To Review Past for Directing the Future of the Field, *Ege Akademik Bakış*, 22(2), 195-212.
- Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük, Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Waltman, L., Van Eck, N. J., & Noyons, C. M., (2010). A unified approach to mapping and clustering of bibliometric networks, *Journal of Informetrics*, 4, 629–635.
- Yılmaz, A., & Bal, M. (2022). Ahilik ve fütüvvet ile ilgili çalışmaların bibliyometrik analizi, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 104, 317-327.
- Zupic, I. & Cater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-4